



FELELŐS SZERKESZTŐ: REINER FERENCZ.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

EVENKÉNT 20 IV ZENEMELLÉKLETTEL.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz.

Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

- IRODALOM:** PALÁGYI MENYHÉRT, «A világirodalom története».
- SZÍNHÁZ:** DR. BERÉNYI PÁL: A történelmi színház a nemzeti színházban. — Színházi hírek.
- ZENE:** BÁTOR SZIDOR: Zenészeteti heti szemle. — Zenészeteti hírek.
- KÉPZŐMŰVÉSLET:** NYÁRI SÁNDOR: A bécsi műegyletről (Skarbina F. képe.)



A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE.

Dr. Scherr János Geschichte der Weltliteratur után. Magyar fordítás. Budapest. Tettey Nándor 1885.

A TETTEY-FÉLE könyvkiadó-hivatal Scherr világirodalom-történetének magyar átdolgozásával lepte meg az egyetemes irodalom iránt érdeklődő közönséget. A műnek egyelőre csak első kötete jelent meg, mely a keleti és klasszikus irodalmakon kívül a román népcsaládait, tehát a francia-, olasz-, spanyol-, portugál- és oláh irodalmakat tartalmazza. Összesen tizennégy irodalom van ismertetve az előtünk fekvő kötetben és mindegyikhez egy magyar műfordításokból összeállított anthologia csatolódik.

Érdekes világot vet szépirodalmunk fejlődésére, hogy egy ilyen forma mű immár mi nálunk is megjelenhet és talán ez oknál fogva is érdemes a könyvvel kissé bővebben foglalkozni.

Scherr svájci német ember, kinek irányán néha meg is érzik az éles alpesi levegő. Népszerű írónak mondható, és magasabb igényeket vele szemben támasztani nem szabad. Valódi írói jellemrajzot egyetlen-egy sem találunk egész könyvében. O egyáltalán nem fejteget, nem boncol, nem jellemez, hanem csak mesél és ítél. Könyvének körülbelül két ötöd része meséből, ugyancsak két ötöd az érdekesség mérlegeléséből áll, míg a fennmaradó részt a nevek és a művek címjeinek felsorolása foglalja el. *Non multum, sed multa*: ez az ő jelszava. Főtörekvése, hogy lehetőleg egyetlen számba vehető

név se hiányozzék munkájából. Az e fajta könyvekre gondolhatott Byron, mikor fősóhajtván kérdé, hogy mi marad fön a költő dicsőségéből? Pusztán név...

Csak a nagy történészek törekvése, hogy a múltat igazán új életre keltsék, s a holtakat mintegy újból feltámasztják. A Scherr-féle írók a múltat csak temetik. Alakjaik alvilági árnyak. Az olyan jelzőkkel, mint zseniális, ostoba, nagyszerű, gazlelkű stb. senkit életre támasztani nem lehet. Scherr néha egy-egy «Kraftausdruck»-hoz folyamodik, hogy a jellemzés hiányát valamiképp pótolja: mintha a rajz annál jobb volna, minél jobban nyomjuk a czeruzát. Folyton ítél és hozzávet, mintha publikumárál föltenné, hogy az maga ítélni rest, vagy ha akarna, se tudna. Mindazonáltal nem tagadható, hogy Scherr ítéletei gyakran találók, élesek, sőt olykor szellemesek is. Van neki bizonyos subjektívítása, merész, és a mi a fődolog: unalmassá nem válik.

A keleti irodalmaknak szánt fejezeteken annál könnyebben átsiklunk, mert ezek a tárczaszerű csevegések színvonalát sem érik el. Tulajdonképeni érdeklődésünk a görög költészetnél kezdődik. Vajon ki lehet az, kiről Scherr ilyenformán beszél:

«Az előadás elmés, tartalmas, változatos, részletező.» Majd megint: «Ez epikai költészet szemléltető, eszmegazdag, tárgyilagos, változatos és részletes.»

Az elmés és eszmegazdag ember, a kiről itt szó van, nem más, mint Homér — És melyik az a görög mű, melyről ilyenforma recenziót olvasunk:

«Ebben van titáni erő, valódi «Sturm und Drang», a merészebbnél merészebb kieszelése.»

Ez a Klinger-féle «Sturm und Drang» poéma, mely kieszelve van, nem más, mint Aiszkyhosz «Lelánczolt Prometheusza». Megjegyzendő, hogy az a «Sturm und Drangnak» címzett irodalmi korszak Rousseau behatása alatt állott és a «természethez való visszatérést» jelzett. Sturm und Drangról beszélni Aiszkyhosznál annyit tesz, mint például azt mondani, hogy Rousseau antik jellemű férfiú volt.

Aiszkyhoszról, Demoszthenesz ellenlábásáról semmi egyéb sincs mondva, mint a mi itt következik: «Valódi intrikus,

tehetséges gazember, ki ha századunkban él, kétségkívül részt vesz az arany borjú körül keringő, jól fizetett nagyságoknak a hatalom fűtyszavára folyó bőszi karéjában». Nem emlékeztet-e ez egy bizonyos zsurnalisztikai iskolára?

Az ilyen bőszi kifakadások a naiv olvasót természetesen nagyon megfélemlítik. Ezt a hatást némileg ellensúlyozni kell a szájalom és részvét érzetének felgerjesztése által. Scherr tehát Demosztheneszről imigyen szónokol: «S midőn étetének egész nagy küzdelmét hiúnak és eredménytelennek kellett látnia, s mint rendszeren kell, ő is tapasztalta, hogy az életben, a jog mindig meghátrál a lelketlenség, ármány és erőszak előtt, 322-ben, Pozeidon kaluriai templomában életét vette».

Meg kell adni, hogy Scherr liberális, demokratikus ember és hogy sok benne az erkölcsi indignáció. E jellemvonások magukban véve nagyon szépek lehetnek és általuk Scherr előnyösen különbözik a többnyire se hideg, se meleg német írók nagy rajától. De végre is a világirodalom történetírójától első sorban esztetikai meggyőződéseket követelhetünk. Scherr azonban mindenképen kerüli az esztetikát. Plátóról, ki először elmékedett tisztán a szép, a művészet, a költészet fölött, nem tud semmi egyebet mondani, mint hogy a «filozófia Homérja.» Kevés könyvet ismerek, melyben annyira üres frázis volna, mint ebben a Scherr-féle könyvben. A ki Platont a filozófia Homérjának tudja nevezni, az jól teszi, ha az analógiákat is metonymiákat mindörökre kerüli. Pedig Scherr minden nagy költő magasztalásánál mindjárt legalább huszonöt más jeles vagy első rangú költőt emleget. Ha igen nagyot akar mondani, azonnal a bibliai Hióbot, a Faustot, Hamletet, Manfredet, Kaint stb. idézi.

Descartestot például így magasztalja (nem mondom jellemzi, mert jellemzés ebben a könyvben nincs):

«A modern világ egyik legnagyobb bölcsésze, oly nagy, mint Kant vagy Schopenhauer, lángeszű, egészen új bölcsészetében ösmertette meg az embereket saját természetükkel, midőn megtanította arra, hogy szellemöket miként ismerjék fel és kormányozzák, s hogy ezt miképp

használják fel legjobban». Ilyen kaliberű dolgokat csak vidéki hírlapjainkban olvashatunk néha.

A francia irodalom története már nem annyira Scherr, mint inkább Nisard nyomán készült. El kellett térni a német sógortól, mert az a francziákat semmibe se veszi. Tánadt aztán a magyar átdolgozásban oly zűrzavara a Scherr és Nisard tanainak, melynél alaposabb nem képzelhető. A troubadourok és trouverekről még Scherr beszé. Látni az óriási névlajstromokon, melyek a lapokat betöltik. Rabelais jellemzését Nisard veszi át, ám-bár a címet «Rabelais a romantika szatirikus ellentéte» Scherr szolgáltatja. A kivonatolás nagyon gyenge. Mit értsen például az az olvasó, kinek e könyv száma van, e mondás alatt:

«Plátóban az eszmény s az élet váltakozó bajainak őszhangját szerette meg (t. i. Rabelais)». Hisz az ilyen beszéd még német filozóftól sem telik ki.

Nisardra Scherr és Scherre ismét Nisard következik, így megy ez tovább, míg végre a fonál megszakad és nem tudni, hogy az átdolgozó honnan merített. Flaubertől legalább nem tud egyebet mondani, mint hogy a «Salambo» zseniális vonásokkal van telve stb. Zolát pedig oly semmit mondó szólalomokkal traktálja, hogy valóban siralmas.

Ha mind azt kifogásolni akarnám, a mit magamnak a könyvben megjegyeztem, akkor egész könyvet kellene írnom erről a könyvről. Még arra sem térek rá, hogy minő hajmeresztő visszaéléseket követ el Scherr a romantizismus szóval, melynek jelentőségével egyáltalán nincs tisztában. Végre is minék a csete-paté, ha eddig is világos, hogy mind abból, a mi a történetírás művészetének kelléke, Scherrben semmi egyéb sem található fel, mint demokratikus meggyőződések, nagy adag erkölcsi indignáció és német chauvinizmus.

Kérdés tehát, minek kellett az ő művét a magyar feldolgozás alapjául venni. Hát magyar ember nem tud maga kompilálni, ha akar. Hiszen Scherr sem tesz egyebet, mint hogy sok könyvből egyet takol össze. «Kraftausdruck»-ja pedig van a magyar embernek is és mi, úgy hiszem e tekintetben Scherrrel mindenkor kiállhatjuk a versenyt. Vagy talán Scherr neve olyan jó hangzású név a magyar ember fülében? És az a körülmény, hogy egy könyv a németek közt hat kiadásban terjed el, elég ok arra, hogy azt a magyarba is átültessék?

Aztán, hogy lehet Scherrt Nisarddal vegyíteni. Azzal a Nisarddal, a ki a francia nyelvet tekinti az általános nyelvnek, a francia szellemet az általános szellemnek. A ki szerint a különböző nemzetek úgy aránylanak a francziához, mint a törmelek az egységes egészhez, mint az egyoldalúság az egyetemességhez. S a ki szerint értelmi fegyelem, józan ész, gyakorlati érzék csak francia privilégium. Nisard bizonyára nem oly henczegő az ő nemzetiségi érzületével, mint Scherr, de lelkében mind a kettő egyformán chauvinista. Csakhogy az első valóban történetíró, a másik meg frázist gyártó kompilátor.

Érdekes lesz még, ha a második kötetben Scherr majd Taine-nel fog vegyülni.

Úgy látszik, hogy a fölfogásra az átdolgozó súlyt nem fektet. Taine mellett Scherr már valóban egészen üres ember. Hogy lehet ilyen különböző elemekből könyvet gyúrni: nem tudom. És ha már az összetakolásnál valóban nem tekintünk semmi felfogási különbségekre, akkor ugyancsak nem volt szükség Scherrnek nevére a könyvre.

Mindazonáltal van e könyv megjelenésének egy örvendetes oldala is. Ha eltekintünk attól, hogy minálunk üres fejű német embereket is elfogadnak kapacitások gyanánt, hogy továbbá oly munkát fekszik előttünk, melyből a szellemi önállóság végső nyoma is elnyészett és hogy végre a közönség oly könyvet kap kezébe, mely ítéletét és ízlését nem felelteti, hanem inkább megrontja, meggyengíti, eredeti józanságából kivetkőzteti és összezavarja: akkor hátra marad a mellékelt műfordítási gyűjteményekben való gyönyörködés és az a tudat, hogy a külföldi irodalmak beolvasztásában gyors léptekkel haladunk előre. Műfordítóink neveit e gyűjteményekben mind megtaláljuk. Itt vannak Szász Károly, Ábrányi Emil, Radó Antal, Győry Vilmos, Gáspár Imre stb. stb., szóval mindazok, a kik abban buzgólkodtak, hogy a világirodalom nevezetesebb termékeit velünk megismerthesék. Valóban bámulandó, mennyire felszaporodtak már műfordításaink. E könyvben évtizedek irodalmi munkásságának nagy része összegyűjtve fekszik előttünk és főleg a mai gárda gyönyörködhetik benne, mert a munka java tőle ered. Vajha az a hatása volna ennek a könyvnek az uralkodó írói körökre, hogy végre ideje már a műfordítók mellett a szerencsétlen eredeti írókat is figyelemre, pártfogásra méltatni! Legyen valahára ismét több becsé az eredetiségnek, mint a fordítgatásnak és kompiláczióknak!

PALÁGYI MENYHÉRT.



TÖRTÉNELMI CZIKLUS A NEMZETI SZÍNHÁZBAN.

(Könyv: Kálmán. Tragédia öt felvonásban. Irta Jokai Mór, Bihar és gyász. Szomorujáték öt felvonásban. Irta Hegedűs László. A trónkereső. Tragédia öt felvonásban. Irta Stiglitz Ede.)

HARMAD ÉVE történt, hogy a nemzeti színház nyári szünet után a legregibb magyar színműírók darabjaival kezdte meg előadásait. És ez előadások látogatottak voltak. A nemzeti színház kiválóan intelligens közönségének az a része, mely nemcsak az előadás művészetét szereti élvezni, de végig nézi az előadást magáért a darabért is, ott volt egytől egyig, hogy meghallgassa Bessenyei «Philosophus»-át, hogy figyelje Vörösmarty ragyogó nyelvét és néha jót kacagjon Kisfaludy Károly tréfáin.

Az első siker azután új kísérletre biztította a nemzeti színház igazgatóságát és két év előtt újra megjelentek előttünk a színház megnyitásakor, a régi emberek mohos alakjai, míg végre az idén már több pretensióval a saison közepén, fölcsigázott ízlésünk sok oldalról ostromolt igényének legnehezebben kielégíthető ide-

jén kopogtattak be hozzánk. És bár a közönség nagy része idegenkedett tőlök, mi határozottan szerencsés gondolatnak tartjuk azt a ciklust, mely a múlt héten jelent meg a nemzeti színház repertoire-ján. Nemcsak azért, mert a nemzet első műintézete bizonyos tekintetben teljesen függetlenül és önállóan rendezheti a nagy közönség hánytvetett műizlésétől műsorozatát; de szerencsés gondolatnak tartjuk azért is, mert a darabok olyan irányú kiválasztása, mint a minő a múlt heti ciklus volt, a legnemesebb tendencia bélyegét viselte homlokán. Valóban régi panasza az komoly irányú kritikáknak, hogy a magyar költészet a kozmopolitizmus legselejtesebb útjára tévedt. Valami szárnyaszegettség vett rajtuk erőt és mintha a hetvenes évek epigonjai nem is abban a korban születtek volna, melyben a magyar szellem százados sírjából fölkelve, örök ifjú erővel pöngette meg a dalnokok lantját Berzsenyitől Aranyig, mint a fáradt vándor réveteg szemmel térte a nagy nemzetek jeleséi által, nagy küzdés és a fejlődés nagy nehézségei között lejárt út síma ösvényére. Azt hitték, hogy ott nekik is terem a babér és a síma úton ha idegen lapította is le göröngyét, könnyű e czélhoz eljutni. De nemesak a mi példánk, de a történelem minden nemzetének példái csak arról tanúskodik, hogy a fejlődésnek, legyen az bármilyen irányú, a nemzet kebeléből kell kiindulnia és a nemzet erejétől tovább vitetni; itt idegen elemek nem segíthetnek előbbre; itt nincsen ugrás, mint nincsen a természetben sehol. Példát, erélyt, kitartást a küzdelemben, még mintát is adhat egyik nép vagy egyik nemzet a másiknak, de lelket, szellemet, nem. A római megtanulhatta a görögtől, hogy mi a szép, megtanulta tőle azt is, hogy mi az u. n. dal, de még is minő mások Sappho és minő mások Horác dalai?! Azt is megtanulhatták a rómaiak Aristotelestől a theoriában és Sophoklestől a praksisban, hogy mikép kell az emberi szenvedélyek emberies küzdelmét színpadra hozni; még is minő óriási a különbség görög és római tragédiák között még ott is, hol akár a dramaturgia, akár a színszerűség, akkor érvényben levő törvényei szerint, panaszt egyikök ellen sem lehetne emelni!... De menjünk az új korba át és jusson eszünkbe, hogy a német dráma-költészet esziráit azok az angol-komédiások hintették el, kik a csatornán átvándorolva bejárták a szászok földjét és a kik vándorútjukból nem egy olyan mesével vagy mondával gazdagodva tértek vissza ködös hazájukba, melyből Shakespearenek egy-egy nagy tragédiája készült. És ki ismerné föl a német és az angol dráma-költészetben, hogy egy anya emlőiből szívták életnedvüket?!... Minő mások Schiller alkotásai, minő mások Shakespearei?!... És ne higye senki, hogy az óriási különbséget mind csak az egyéni genialitás rovására megy; nem; a nemzeti szellem visszahatása az, mely letéphetetlen burokképen kísér minden számbavehető szellemi alkotást. Mert általános, sőt mondjuk, hogy kozmopolitikus maga a szép és az igaz és mint általános fogalmak, olyan általános essentiái minden művészi alkotásnak, mint a lélek magának az embernek; de

nem általános és nem lehet kosmopolitikus a forma felfogása, melyben megjelennek. Ez a látszólag külső, de tényleg igen lényeges kellék az, a minek mindenkor egy nemzet kebléből kell kifakadnia és tovább fejlődni; a felfogás az, melyet átültetni idegen földre nem lehet, mert csak az értheti igazán, a ki át tud élni minden megnyilvánulást és ez a felfogása a szépeknek, igaznak és jónak az, mi lehetetlenné teszi, hogy bármely nemzet művészete érvényesülni tudjon idegen nemzet utánzatában. Tanulmányozhatja a német Shakespeare-t, lehet is dráma írója, kit a műtörténelem, a költők legnagyobbikával helyez egy sorba, de bizonyára nem shakespearei felfogásban alkotja remekeit. Nekünk, magyaroknak, kik majdnem kilencz százados európai életünk ideje alatt politikai és társadalmi okoknál fogva, a művészet terén még történelmi érdekű alkotást is alig produkáltunk, de a nemzeti individualitást erősen megőriztük, idegen nemzeteknek évszázados fejlődésen át salaktól ment felfogása irányadó, buzdító lehet és legyen is, de mintául, melyhez ragaszkodjunk, el nem fogadhatjuk, mert Prokrustes ágya volna ránk nézve, melyben le kellene metélni tagjainkat. Nekünk is haladni, fejlődni kell, mint haladtak és fejlődtek a többi európai nemzetek azokból a csirákból, melyekben művészetük a nemzeti individualitás mezében jelentkezett. Nekünk is nőni kell, mint mindennek a természetben, mely a természet törvényeivel akar összebarátkozni. Ha azt akarjuk, hogy legyen igaz művészetünk, vissza kell térnünk mindenben oda, hol művészetünk csirái még össze vannak nemzeti individualitásunk ösztönszerű alkotásaival: ide kell bevinnünk a szépek és igaznak örök törvényeit, hogy forrásba és egészséges fejlődésbe hozza. Nem volt nekünk addig igazi lyránk, míg nem volt Petőfink, ki a népdal elemeiből a szép és igaz örök formái között nem tudott dalolni; Arany is e formákba vitte a nemzeti elemeket, midőn remek eposzait és balladáit megalkotá és Jókai is a nemzet individualis felfogását olvastja bele a megtisztult formák közé és ezért nagy, ezért remek alkotásai.

Dráma-költészetünk is csak ily módon nyerhet lendületet. Ha majd találkozunk Petőfije vagy Aranyja, ki leszál oda, hol az emberi szenvedélyek legpregnansabbul tükröződnek vissza a nemzeti felfogásban és ellesi onnan a jellemzetest: ha majd akad, mint akadt epikáinknak Jókaija, ki a műzslés tisztult eszközével ott kezdi el, hol a régiék elhagyták, föllendül dráma-költészetünk is.

Es ezért tartjuk mi különösen szerencsésnek a nemzeti színház mult heti történelmi ciklusát; rá mutatott, hogy hol kell kezdenünk. Demonstrálta, hogy mért nem tudtak eddig legjobbaink is igazi tragédiát teremteni és mintegy mottóként hangzott föl minden előadás után: itt a hiba — okuljatok!...

Legyünk röviden mi is a fölmutatott hiba felmutatói és kérdezzük: mi volt az?!

Feleletünk benne van e két szóban; a *tra, ikum hiánya!*

Kezdve Jókai «Kálmán király»-án egész Szigligeti «Trónkereső»-jéig, mind a három darab, mely a mult heti ciklusban volt, ha nem is mindenben egy-egy kort, de

legalább folytonos egymásutánban egy időszak embereit viszi a színpadra. Mind a három, mintha csak ellenállhatatlanul küzdene azokkal az emberekkel és azokkal az eszmékkel, melyek csalogatva hívják a dráma-írót, de a melyek sem Jókai, sem Hege üs, még maga Szigligeti sem volt Shakespeareje. Valóban Kálmán király, Vak Béla és Borics esetei oly nyíltan árulják tragikumait, hogy könnyen kísértetbe visznek bárkit is. De a legszebb tárgy, a legalkalmasabb eszme is lelketlen anyag, míg nem találkozik, ki ihlettel tudjon belé életet önteni. Azok az alakok, kiket a mult héten láttunk a színpadon, nem tragikusak, csak emlékeztetnek bennünket a tragikumra. Borics kivételével, egyiknek sincs egyéni büne, sőt magát Boricsot is epikai végzettel sodorja anyja a vétekbe. Jókai Kálmánjának szenvedélye sincs; freskó-szerű alak, melyet egy nagy szellem öntudatlan vibrációjában alkotott. Valóban Jókai dráma-írói koszorúját nem számíthatja megérdemelt babérai közé; itt lépten-nyomon cserbe hagyja phantáziájának ellenállhatatlan varázsa és nagy szelleme megtörni látszik az egyénit erős kövételmeinyein. De drámát másképp alkotni nem lehet. Itt egyének szenvedélyével állunk szemben és kizárólag csak ezzel. Itt még a nyelv ereje is igazán csak akkor hat, ha hamisítatlan visszhangja a beszélő egyén benső világának.

Hegedüs Biber és Gyász-a elég színpadi érzékről tanuskodik. Vannak benne olyan jelenetek, melyeknek gyújtó erejök van; de óriási hibája nem csupán az, hogy nincs tragikuma, hanem az is, hogy a látszólagos tragikum hordozói oly egyének, a kik sem fizikai, sem lelki képességükkel fogva szenvedélyek elviselésére nem alkalmasak. Egy vak férfi és egy rajongó fiatal leány nem lehetnek tragédia alakjai, mert nem kelhetnek bennünk drámai részvétet; fölébreszthetik egyéni sajnálkozásunk, de nem azt a főséges érzetet, melynek hatása alatt purifikálódnak szenvedélyeink. Csak egész és ép ember lehet emberi szenvedély emberi elviselője; sem Idill, sem Béla nem ilyenek. Az egy rajongó leány, ki álmába szerelmes, ez egy vak férfiú, ki imádja a könyörületet, mely sötét sorsában irgalommal, szerelemmel nyújtja felé karjait. Lehet-e ebből drámai vétség?... Lehet, ha a szent érzelmek más, hasonlóképen főséges érzelmekkel kelnek harczra. De Hegedüs darabjában csak a fönt megjelölt két nagy érzelem grassál és bukik ártatlanul. Idill feláldozza magát, vak Béla pedig megnyugszik a vak ember áltatott hitével. Önfeláldozás és öntudatlanság nem lehetnek drámai összeütközés alapmotívumai. Ha Idill önfeláldozása szervesebb kiegészítője volna annak az apai tilalomnak, melyről Szendrő beszél, még megnyugodhatnánk benne; de így fellázad lelkiismeretünk és sajnálni tudjuk a leányt akkor is, mikor rajongásszerű odaadással kíséri vak szerelmét. Pedig e jelenetek nagyon szépen vannak megírva és ha kevés drámai hév lüktet is bennök, szívesen elnézzük bármi or.

A legtöbb tragikum és egyáltalában a legtöbb tragikai motívum Szigligeti «Trónkereső»-jében van. A darab sokkal többször fordul meg színpadjainkon, semhogy bővebb ismertetéssel kellene emlékeztetnünk

bárkit is jelességeire és hiányaira; azután az az élénk irodalmi vita is, mely e darab jelességei körül alig néhány évvel ezelőtt lezajlott, még sokkal élénkebb emlékezetű, semhogy azt jelezni is kellene. Tény az, hogy Borics nem tragikai hős; őt nem az egyéni szenvedély ragadja, a helyzet viszi, de magok a helyzetek fölemelik őt oda, hol a tragikai hősök egyéni nagy küzdelmei lezajlanak. Segíti őt ebben neje, kinek sorsa határozottan tragikai és a szerb király leánya, ki drámái erővel dobja szerelmét Borics nejeinek nyugalmas szívébe. De nem csupán ez, hanem a drámai technika, a koncepczió kerekdedsége és maga a szervezet alapja: «hitte, hogy joga van» legjobb tragédiáink közé emelik föl a Trónkeresőt. Valóban a Trónkereső már közvetlenül «Bánk-Bán» legjobb tragédiánk után következik.

De ama nagy hibák, melyeket a történelmi ciklus hiányairól felsoroltunk, nem mennek most már a megrovás terhére; rég elkövetett gyöngéi azok, részben a szemkör szűk voltának, részben egy kor ferde nézetének. Most már példák, melyek oktató erővel bírnak.

DR. BERÉNYI PÁL.

SZÍNHÁZI HÍREK.

= VÁRSZÍNHÁZ. A mult hét végén Lecocq «Angot»-ját elevenítették fel és ezzel a várszínház negyedszer próbálkozott meg háromfelvonásos operette színrehozatalával, mely azzal a megszokott sikerrel ment végbe, mely a színház operette-előadásait rendszeren kísérni szokta. Az első előadás ugyan hagyott még némi kívánni valót hátra, az egészen egy kis elhamarkodottság látszott meg, de a hibák a második és harmadik előadásban kijavították és így általánosságban őszintén megadhatjuk azt az elismerést, melyet a végtelen gyenge drámai előadásoktól jogosan megvonni vagyunk kényszerülve. Az operette-előadások azért jobbak, mert a rendezőnek nincs meg az a plein-pouvoirja, mely a drámai előadások rákfenéje, hol semmi ellenőrzés és föfelügyelet nem corrigálja a rendezés busasan elkövetett baklövéseit. *Selli* karmester lelkiismeretes és gondos betanítása nagyot simít az operette-előadásokon és ha mégis történik néha egy kis zavar, a mely itt sem volt kikerülhető, az az ének-és zenekar még mindig nyers és nehezen idomítható anyagának kifolyása. A soloisták kivétel nélkül szabatosan énekelték le parthiejukat, az összesekben pedig pontosan vágtak egybe, ezek mind oly tények, melyek a karmestert dicsérik, ki ezúttal ismét feltalálta sikerét, melyet a minap mint zeneszerző elvesztett. A két fogalmat nem kellene éppen összezavarni. Az előadásnak legérdekesebb része azonban *Margó* kisasszonynak úgynevezett debutje volt, ki ezúttal először énekelt első szerepet egy háromfelvonásos darabban. A kisasszony nagy tehetségéhez kötött remények nem csaltak; Clairette-ban határozott nagy sikert aratott, ami egy régi, erősen lejátszott szerepben sokat akar jelenteni. A Clairette parthieját az annak idejében a hallatlan népszerűségű zene tette híres szereppé, valóságban azonban nem valami fényes, de semmi-

képen sem bravourszerep. Az első felvonásban elég jó és entréirozáshoz elég élénk és hangulatos is, de a másodikban egészen passzív és csak a harmadikban lép tulajdonképpen akcióba. Margó kisasszony énekileg teljesen megfelelt feladatának; az egészséges, csengő és nagy terjedelmű hang, az iskola és a finom ízlés megérdemelt diadalt ült, de az előadás és játék éppen fejlődésben levő statusa még nem volt képes a szerep első és második felvonásbeli bágyadságának elég színt és érthető elfogultságot adni. Ehhez járult az érthető elfogultság az első nagy szerepben és a kissé feszélyezett menyasszonyi ruha. Mindez egy csapással igen meglepő fordulatot vett a harmadik felvonásban, hol Margó kisasszony életre elemében a par excellence soubrette-léggörben mozgott. A természetes élénkségű gracieus mozdulatok, a pikáns megjelenés és a couplet bravurózus és tüzes előadásának a közönségre gyakorolt közvetlen hatása dörgő tapsban és ösztörös ismételtetésben nyert kifejezést, a mi egy közszájon forgó már majdnem trivialis chanssonál oly dekretált érték, melyet akármelyik művészi forum bátran beválthat. Igen szerencsés estéje volt *Cservári* kisasszonynak is, ki mademoiselle Lange szerepében énekileg sokkal többet produkált, mint a mennyit az eddig hallottak után vártunk, csak több gömbölyűséget a mozdulatokban és sokkal több ízlést az öltözködésben kérünk, hogy haladásról tudjunk beszélni. *Érczi* Ange Pitouja a totalis hangtalanság, a hányiveti játék az ostrombaságok és visszatevő neveltségekért említhető csak fel. *Makó* Larivaudier-je és *Rónaszéki* Pomponetja csak a harmadik felvonásban nőttek ki magukat humorisztikus alakokká. Rónaszéki különösen sikerültebb alakjai közé számíthatja Pomponét, Makó pedig nem szorul rá, hogy a merev szerep kidolgozásához valami nagy ambícióval fogjon. *Marcelláné* Amaranthából megfoghatatlan okból fiatal kaczkias menyecskét csinált, mi szövegi érthetlenségekre adott okot. Az összkarok kielégítőek: a férfiak, az összeesküvés jelenetben gyöngé és fellépésében nem elég biztos és rezolut volt. A színház e heti drámai újdonsága Ferrari Pál: *«A kétkedő»* című színművéből telt ki, melyet *Óváry* Lipót fordított magyarra. Nem tudjuk, czélirányos törekvés-e vagy általában öntudatos aesthetikai vagy egyéb irányú tendencia, a repertoire megalkotásánál éppen az olasz darabok színrehozatala, de igen is azt tudjuk, hogy láttunk eddig sok olyan idegen irodalmi terméket, melyet nincs színház széles ez országban, mely azt színre hozná. *Óvári* úr, mintha csak tühegygyel szedegetné össze a legunalmasabb és legnaivabb szerkezetű olasz színműveket. *«A kétkedő»* ismét egyike a naiv drámai koncepczió példányképeinek. Ugyszólván nem is dráma, hanem chria. Egy erkölcsi irányú tétele van: *«Ne legyetek skeptikusok!»* és ennek demonstrációját párbeszédés formában mutatja be. Drámai összeütközés; szenvedélyek küzdelme, mely tisztítja az érzelmeket, bonyodalom, mely törekvésre ösztönzi az egyént, csak árnyékszerűen van benne. Maguk között az alakok között is az egyetlen Jacopo, a kétkedő az, kinek tulajdonképpen van egyéni szenvedélye

és bizonyos körülmények, de nem olyanok között, mint a múnők e darabban vannak, képes lenne a viszonyokat változásra készíteni; a többi csak staffage és arra való, hogy földeríteni segítse Jacopo a fiú előtt, az anya Teréz helyzetét, kinek férje börtönben halt el, gyalázatos áldozataként két nagynevű, de szintén évek óta a sírban fekvő Vincenzó fivérnek. Mikorra ez a helyzet kiderül, Jacopo is megszűnik kételkedni és abba hagyja a skepsist, melynek nem igen volt filosofikus ereje. E kétkedő fiút *Szirmái* alakította, nem nagy szerencsével. Egyes hatásos szavatali jelenetekre fektetett kiváló súlyt és eltördelte az egészet. Kiváló alakítást nyújtott *Rithey*, csak szoknék már hozzá hangosabban beszélni és ne húzogatóni oly sokat a kézelőjét. *Makó*, *Benedek*, *Fenyvesi* teljes igyekezettel iparkodtak egyöntetűvé tenni az előadást. *Temesváryné* (Teresa) nagyképűen zavalt ott, hol az egyszerű, de bensőségteljes beszéd szebb és nagyobb hatást szült volna. *Balogh Etel* egy szerelmes fiatal leányt sok szeretetreméltósággal játszott.

— NÉMET SZÍNHÁZ. Schönthan Ferencz az elrablott szabin nők szerencsés szerzője gyors egymásutánban kezdi darabjait a deszkákra bocsátani. A *«Goldene Spinne»* a külföldiekhez conform gyenge sikerben részesült és csak a friss előadás által fog egy ideig a felszínen tartatni. Az arany pók egy ékszerdarab, mely abból a felöltözésből hiányzik, melyet Hänfling városi rajztanító szírazozottságából a kávéházban magára ölt. A felöltő egy gazdag gyárosé, ki nagy kriminalistának tartja magát, mert egy esküdszéki tárgyaláson egyszer hozzájárult szavazatával a marasztaló ítélethez. Ez a hőbortos gyáros sok kínlódást és megtréfáltatást szenved az arany pók keresése közben, míg nem megtalálja egy szegény éhenkórász borbély, kinek a végzetes felöltőt ajándékba adták. A cselekvényben, mint az alakokban a bohózat vastag képtelenségei kísértenek. A darab ott kezdődik, ahol más közönséges színmű végződni szokott. Az első felvonás első jelenetében boldogul egy szerelmes pár, de hogy a végén is házasság legyen, még egy pár lép akcióba, mely cselszövésrel lesz egymásé. A darabot tehát komolyan venni nem lehet, de az az erénye megvan, hogy jó előadásban képes a közönséget folyton kitűnő hangulatban tartani. A német színház tagjai pedig otthonosak a farce léggörében és csattanós összjátékban hozták a bohóságot így élénk, hogy mindenki a nevetés ingerének teljes kielégítésével elégedetten távozhatott a színházból. A főérdem ebben a német színház nagytehetségű komikusáé *Thalleré*, ki túlzásai és nagyon is tarkított játéka daczára homéri kaczajra indította a hallgatóságot, kit a törekvésében legtöbb hatással *Förster* a színház derék rendezője és kedélyes apája gyámoltott. Igen kedves alakot nyújtott *Gimmig* úr, a detail-karakterisztikum felette ügyes színésze, a szegény becsületes borbély szerepével. Dícséretesen működtek közre még *Dienstl* és *Mauthner* kisasszonyok, valamint *Blasel* és *Weisz* urak. Tempó, egybevágóság és rendezés semmi kívánni valót sem hagyott hátra.

— BERLINBEN egy Grua nevű hölgy százezer márkát ajándékozott az ottani

«Deutsches-Theater»-nek, hogy az összeg segélyével nyugdíjalapot teremtsen a színház tagjai számára.



ZENÉSZETI HETI SZEMLE.

(Broulik klasszikai dalestéje. Schuhmann «Faust»-ja a zene kedvelők egyletében.)

A ZIDEI hangverseny-évad egészben véve nagyon szegényesen indult meg. Bár a philharmonikusok és a zenekedvelők már rég megkezdték működésüket, Krancsevics vonós-négyes társulata szintén túl van az első kamara-zeneestélyen, mind ennek daczára tulajdonképeni hangversenysaisonról szó sem lehet. Vegyük csak a két vagy három év előtti bőjti hangversenyeket, s azt fogjuk tapasztalni, hogy egy hírneves művész a másik után látogatott el hozzánk és mindezen hangversenyeknek volt elég közönségük. Es mit tapasztalunk az idén? A rendes hangversenyeinken kívül egy külföldi művész sem jött el hozzánk; hogy ennek a körülménynek mi lehet az oka, nem igen tudjuk, de úgy látszik, a hangversenyzők elvesztették bizalmukat közönségünkhöz. Volt azonban annál több dilettáns-hangverseny, a mely hangversenyeknek — ugyancsak a boldog szülők a látogatói; de hát ezeket számba venni nem lehet.

De találkoztott mégis két művész, mint Ney Dávid és Broulik Ferencz, a m. kir. opera tagjai, kik új életet akartak lehelni a stagnans büjti saisonba és mondhatni kísérletükkel sok szerencse járt. Ney Dávid balladaestélyével megkezdte a privát-hangversenyek sorát; a hangversenyről annak idején már kimerítően referáltunk. Most egy másik érdekes hangversenyről akarunk szólni, *Broulik Ferencz* klasszikai dalestélyéről. Egy hangverseny, melynek műsora Scarlatti Allejandro, Bach J. S., Haendel, Scarlatti Domenico, Pergolese, Haydn, Mozart, Beethoven és végre Weibertől is tartalmaz dalokat, egyike a legérdekesebbeknek, a milyen nálunk már régen nem volt hallható. Hogy ez nemcsak érdekes, de tanulságos hangversenyen nagy közönség volt jelen, annak igazán tiszta szívből örültünk, mert közönségünk megmutatta, hogy tudja a nemesebb törekvéseket is méltányolni és van még hajlama a szép és klásszikus zenéhez.

E hangverseny műsorából az is kitéstett, hogy a mostani dal, a fejlődés mily phasisain ment keresztül, míg a mostani dal formájának tökéletességeig eljutott.

Scarlatti Allejandro *«Blüh'nde Veilchen»* dala még nagyon egyszerű, és felette szerény igényekkel lép fel. Bach J. S. *«Willst du dein Herz mir schenken»* és Haendel *«Wie sollt' ich's lassen»* című dalai akkori időben talán nagyon tetszettek, de ma már a modern ízlést sehogy sem elégitik ki. Különben is sem Bach, sem Haendel se szerezte a dal terén babérait; ők az egyházi zenében írták meg hallhatatlan műveiket. Kellemesen lepott meg Pergolese *«Sicilianá»*-ja (Tre giorni), mely dal dallamosságánál fogva még mai napig is fenntartotta magát, csak hogy nem mint

dal, hanem mint átírat, s finom melodiáját át is írták minden képzelhető hangszerre, leggyakrabban a cellon hallani előadni, de azért fujják azt a trombitán, sőt már az ocarinán is. Haydn «*Mit búsulogsz árva szívem*»-nek csak a szövege magyar; a dallama nem az, de azért szép. Mozart «*Veilchen*» dalát is tökéletes zenei ártatlanságában írhatta, a mint azt a románzczaforma is mutatja. Mozart nem is tekintette a dalszerzést egyébnek, mint kellemes időtöltésnek, és azokat inkább jó barátainak, mint a nagy világnak szánta.

Fordulópont a dal terén Beethoven «*An Sie*»-je volt. O benne, mint korunk legnagyobb lángeszében, található a kezdete és életadó gyökere a mai oly magasra fejlődött lírikus zenének. Beethoven volt az első, ki nemes gondolatait közvetlenül szívből mérítette. A «*Neue Liebe neues Leben*» című dalában, valamint a többiben is meglátszik, hogy mily finom értelemmel járt el a szöveg megválasztásában. Ő a szöveget mindig gondos vizsgálat alá vette, hogy alkalmas-e a megzenésítésre, és ha talált egyet, akkor a szövegnek megfelelő zenét is írt, s így a dalformát meg is teremtette. Legnépszerűbb dala az «*Adelaide*», mely akkori időben korszakot alkotott, és a mely dal ép úgy formailag, mint szépségben még mai napig sincs túlszárnyalva. Énekelt Broulik még Wébertől két dalt, úgymint «*Das Mädchen an das erste Schneeglockchen*» és «*Ich sah ein Röschen am Wege stehen*», mely dalokon már nagyon meglátszik, hogy Weber a dalszerzésben Beethoven vette mintaképül.

Hogy Broulik gyönyörűen énekelt, és e dalokat mesterien értelmezte, azt talán mondanom sem kell. Szép hangja, tiszta intonációja és izléses előadásának köszönhetjük azt a ritka élvezetet, melyet e klaszszikai dalestélylyel közönségének szerzett.

Egy másik hangversenyéről is kell egy párt szót szólni, értjük a zenekedvelők együletének hangversenyét, mely hétfőn 9-én tartatott meg a vígadó nagy termében, mely alkalommal Schumann Róbert «*Faust*» zenéjét mutatták be ez izben harmadszor. Ezelőtt két évvel kétszer egymásután adták elő a zenekedvelők Schumann e szerzeményét. S így a Faust-zene előadásának sürgősségét aligha okadatolja valami más, mint Wiltne asszony budapesti tartózkodása, mely előadás úgy látszik csak Wiltne asszony remek szereplésének keretétül szolgált.

Mi a «*Faust*» zenét már behatóan ismertettük e lapokban, és ma is csak annyit jegyezzünk meg, hogy a nyitánya és az első részlet zenéje a nagy mester egyik leggyönyögébb műve, míg a második része a legmagasabb kompozitív közbe tartozik. Maga a mű, mely tizenkét hosszú és nagyrészt egyenlően elnyújtott irányban tartott számból áll, dacára Schumann sokoldalú és sok irányú geniálitásának, mégis bizonyos egyhangúság az invenczióban, a zenekari kíséretnek csaknem folytonosan egyenlő sablonszerű kezelése és a recitatívoknak, dallamfűzéseknek is nagyobbára lendületlen volta s a régibb oratoriumi stílusban forgó modorosság jellemzi. Hogy azonban a második részben már föleszáll a géniusz égi szikrája, és a dolog természetéből folyik.

Igen sajnáljuk, hogy Bellovics úr Schumann Faust-zenéje helyett nem inkább Pierson Henrik Hugó angol zeneköltő «*Faust*»-zenéjét adatta elő, mely zenemű majd minden nagyobb német városban, mint Hamburg, Berlin, Boroszló, Frankfurt és Lipcsében nagy tetszés közt adatott elő, és ideje volna, ha vagy a mi philharmonikusaink, vagy a zenekedvelők egyesülete is e szép művet zeneközösgünknek bemutatná.

A «*Faust*»-zene előadása igen jó volt. A magánszereplők közül Wiltne (Margit) és Ney Dávid (Faust) egyformán osztozkodtak a tetszésben. Különösen Wiltne asszony az ő mindent uraló erőteljes csendű hangjával zajos tapsokra ragadta a hallgatót. Dalmoki úr a tenor szerepet sok csinnal énekelte. Feltétlen elismerést érdemel a kétszáz tagból álló vegyes kar. Az a capella női kar valóban kristálytisztán hangzott. A közönség visszafogott lélekzettel hallgatta e költői szép részt és annak végeztével szünni nem akaró tapsokban adott kifejezést tetszésének. Végül nagy dicsérrel említhetjük fel ismét csak Bellovics karnagyot, ki ez alkalommal is képesnek mutatta magát a legnehezebb feladatok megoldására.

BÁTOR SZIDOR.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ SZÉKELY IMRE a nemzeti zenede kitünő tanára, a mult vasárnapon hangversenyt rendezett tanítványaival a «*Harmonia*» zongoratermében. A bemutatott tanítványok közül nem egy mutatkozott határozott képességűnek, valamennyin azonban meglátszott a jó rendszer és pedagogiai gondossággal vitt oktatás nyoma. Krausz és Rosenfeld kisasszonyok a legtöbbet látszanak e fellépésük után ítélni. Figyelmet érdemel Zimmermann Ottilia is, ki Liszt E-dur polonaise-jét lelkiismeretes tanulmány eredményeképp mutatta be. Metzler Gusztáv Huber Károly tanítványa hegedűn játszott egy Beethoven sonátát; nem közönséges hangja és biztos vonó-kezelése szép reményekre jogosít.

~ A LEFOLYT ÉV ZENEI STATISZTIKÁJÁHOZ még a következő érdekes adatokkal járulhatunk: I. **Utazó virtuózok:** a) **Nők** (zongora): Schumann Klára ez évben csak szűk körre terjesztette ki utazását. Essipoff Anna (Páris, Lüttich, Berlin, Lipcse); Stepanoff Annette (Bréma); Menter Zsófia (Oroszország); Krebs Marie (Drezda, Anglia); Remmerth Mártha (Észak- és Délmetország); Janotta Natalia (London, Glasgow, Berlin és Frankfurt); Jaell Marie (Páris, Gent, Weimar); Kleberg Klótild (Frankfurt, Bécs, London); Montigny-Rémaury asszony (Páris, Hamburg); Baumeyer Marie (Bécs, Grác); Seemann Johanna (Bécs, Prága); Wolf Tóni (Bécs, Prága); Raab Tóni (Bécs, München); Falk-Mehlig asszony (Bruxelles); Zimmermann Agnes (London); Le Beau L. A. (München, Bécs); Friedenthal Flóra (Rotterdam és Hollandia, Stuttgart, Wiesbaden, Frankfurt); Henriquet Fernanda (Kopenhága, Berlin, Lipcse); Dory Petersen (Budapestről) (Bécsben); Schimacher Dóra, Emery Emmy és Grosscurth Emma (Lipcse); Becker Jeanne (Berlin); Stern Margaréta (Baden-Baden, Berlin);

Hopekirk Helén és Schiller Madelaine (New-York). **Uj virtuóznők 1884-ben:** Rula Gilda, Mettler Emma, Gemma Luziani, Menzl Elza, Harff Eliz, Lwowna Olga, Ferraris Ernesztin és Augusztá grófnők. **Férfiak** (zongora): Rubinstein (Bécs, Budapest, Páris, Marseille, Kopenhága, Stockholm, Marienbad, Schwerin); Bülow (Berlin, Drezda, Budapest, London, Bécs, Koblenz, Frankfurt); Eugène D'Albert (Berlin, Hamburg, Rotterdam, München, Frankfurt, Hannover, Prága, Bruxelles, Konstanz, Schweitz, Düsseldorf, Weimar, Budapest, Köln és Erfurt); Brahms (Wiesbaden, Berlin, Lipcse, Drezda, Barmen, Elberfeld, Düsseldorf, Maiz, Würzburg, München, Bécs, Budapest, Grác); Siliti Sándor (Drezda, Lipcse, Weimar, Berlin); Scharwenka (Bréma, Moszkva); Pachmann Waldemár (London, Dublin, Budapest, Bécs); Niemann Rudolf és Diemer Louis (Bruxelles); Schubert Johannes és Erben Róbert (Lipcse); Dreyshock Felix (Königsberg); Rummel Ferencz (Lipcse, Antwerpen); Scholz Bernát, Petersilea és Breitner (Berlin); Grünfeld Alfréd (Wiesbaden, Lipcse, Budapest, Bécs, Berlin); Door Antal (Budapest, Kassa); Pruckner (Maarburg); Blunner Fritz (London); Mansfeldt Hugo (Drezda); Pöblig Károly (Skandinávia); Friedheim Arthur (Lipcse, Weimar, Berlin); Wendling Károly (Kreuznach); Käst (Köln); Giuseppe Martucci (Milano); Edgardo dal Walle (Flórencz); Alfonso Rendano; Gróf Zichy Géza (Flórencz, Bréma, Köln); Benvenuto Busoni és Burmeister Richard (Bécs). — **Hegedű. Nők:** Normann-Neruda asszony (London, Wiesbaden, Frankfurt); Arma Senkrab (Baden-Baden); Tna Terézina (Drezda, Bécs, Budapest, Bruxelles, Königsberg, Turin, Schweiz, Berlin, Skandinávia); Signora Ferni (Bécs); Soldat Marie (Bécs, Graz, Klagenfurt); Eisler Marianna (London); Bates Nelly (Cincinnati); Miss Shinner (London). **Férfiak:** Joachim (Königsberg, Bréma, London, Eisenach, Hamburg, Nürnberg, Lipcse); Heermann Hugo (Edinburgh, Glasgow, Mainz, Baden-Baden); Wilhelmj (Bruxelles, Köln); Sarasate (Frankfurt, London); Mersick (Lille); Ondricsek (München, Mainz, Berlin, Pétervár, Köln); Nachez Tivadár (Weimar, Berlin); Marcello Rossi (Stuttgart, München, Schweiz); Sauret (Prága, Stettin); Heckmann Róbert (London, Glasgow); Reményi Ede (Ausztrália); Brodsky (Bréma, Zwickau); Rappoldi (Sondershausen, Budapest); Dengremont Maurice (St. Gallen); De Ahna (Boroszló); Kneisel Ferencz (München); Herweg (Riga); Bercevicz Szaniszló (München, Hamburg, Berlin, Budapest); Brindis de Salas a néger virtuóz (Frankfurt, Berlin); Struss Fritz és Kömpel (Lipcse); Isay (Lipcse, Budapest); Petri (Berlin, Wiesbaden). **Gordonka:** Popper D. (Bécs, Frankfurt, Belgium); Grützmaier (München); Cleugel (Hamburg, Köln); Hausmann (Zürich, Schaffhausen, Drezda, Mannheim, Heidelberg, Erfurt); Henriquet (Berlin, Lipcse); Schröder Alwin (Weimar, Lille); Jules de Severt (London); Jules Lasserre (London); Hellmesberger (Bécs); Donát Josefina (Grác, Berlin). — Ugynevezett csodagyermek nem esett valami nagyon bőven. Rendkívüli tehetség Prüwer (Bécs, 9 éves, zongora); Hutchinson Ernő (Melbourne,

13 éves, zongora); *Sökland Goswin* és *Paula* (Weimar, 11 és 10 éves); *Boucher Ernestin* (Hamburg, 9 éves); *Henri Marteau* (Rheims, 10 éves); *Barach Emil* (Bécs, 13 éves), mind a hat hegedűn.

~ A LIPCEI GEWANDHAUS tizenegyedik hangversenyét Rubinstein neve tette az eddigiek között a legfényesebbé, ki az előadó művész és a komponista minőségében működött közre. A hangverseny első részét Reinecke *«Aladdin»*-hoz írt nyitánya és Beethoven Es-dur hangversenye töltötte be. Az utóbbi darabot Rubinstein adta elő, oly furcsa tempovétellel, hogy arra lehetett következtetni, miszerint szeretne volna a számot minél előbb nyakáról lerázni. A ki Rubinsteinnak a nyilvánosság előtti játszása iránt táplált ellenszenvét ismeri, megértette a művész önkényes tempovételét, mely egyideig közbeszéd tárgyát képezte a lipcei zenevilágban. Annál brillánsabban játszott ráadás-kép Händel D-moll suitéjének variációit. Az est fénypontját azonban mégis a *«Bábel-tornya»* című vallásos opera előadása volt. Az opera nem annyira vallásos, mint egy bibliai jelenet kibővítése, melyben az adatok elő, hogy Nimrod istenhez való hasonlóságát kimutatandó, felépítteti Bábel-tornját, melyet Jehova haragja halomra dönt, Nimrod népét pedig a világ szerte szórja. E közben a szövegíró — Rodenberg Gyula — azt is elmondja, hogy Abram a fiatal pásztor, ki Jehova hitét követi, a zsarnokot le akarja istenkáromló tervéről beszélni, mire az izzó kemenczébe dobatja, honnan angyalok mentik ki. Végre Nimrod maga is áttér Jehova hitére. Az eseményeket, valamint az ezzel összefüggő részleteket Rubinstein valóban nagyszerűen illusztrálja. Alig lehet megkapóbbat képzelni, mint a hatalmas karokat. Ezek gyakran három részre osztva lépnek fel és mellettük a két solo-rész Nimrod (bass) és Abram (tenor) majdnem egészen háttérbe szorul. — Az új mű Lipcsében lelkes fogadtatásra talált.

~ DR. DAMROSCHNAK halála által megürült helyére a Metropolitan-Opera-House igazgató-tanácsa Thomas Tivadar, Neundorff Adolf és Van des Streken Ferencz pályázók közül fog utódot kinevezni.

~ A PÁRISI OPERA COMIQUEBEN egy *«Diana»* című három felvonásos víg opera akkorát bukott, hogy mindjárt az első előadás után letűnt a színlapról. A szerencsétlen újdonság szövegét Jaques Normand és Henri Regnier, zenéjét Paladilhe írta.

~ ÚJ OLASZ OPERÁK. Ciardi *«Marinella»*-ja Pratoban nagy, Carlo Setta *«Cour di marinajó»*-ja Traniban csak közepes Tascá *«Biancá»*-ja Firenzében kedvező, Branca *«Hermosa»*-ja Veronában balsikert ért el első előadása alkalmával.

~ A LONDONI PHILHARMONIAI TÁRSASÁG a múlt évben egy hangverseny-nyitányra húsz guinea pályadíjat tűzött ki. A pályázat kilenczven nyitányt eredményezett, melyek közül gondos vizsgálat után egy drámai nyitány nyerte el a díjat,

melynek szerzője egy Londonban élő német: Ernest Gusztáv.

~ GORING TAMÁS angol zeneszerző már befejezte *«Nadeschda»* című új operáját, melyet Rosa operatársulata húsvétkor fogja először előadni.

~ ERNEST HENRIK, a magyar születésű tenorista, kinek a berlini udvari operától való megválását a minap közöltük, mint értesülve vagyunk, szerződését nevezett intézettel újra megkötötte, még pedig igen kedvező feltételek mellett.



A BÉCSI MŰEGYLETBŐL.

Skarbina F. tanár *«Ébredés az anatómiában.»* Egyéb festmények.

A MÁRCZIUS havi kiállításra a bécsi műegyletben a többek között egy újdonságot hirdettek, mely méltán vonja magára a szakkörök figyelmét. *Skarbina F.* berlini tanár munkája *«Egy ébredés az anatómiában»* (Ein Erwachen in der Anatomie) olyan téren levő mű, melyet eddig alig kultiváltak a mesterek. Eltérve az eddigi szokástól, az új képet nem is az eső, hanem az utolsó teremben állították ki s itt is elfüggönyözték, hogy azok, kiknek okuk van a képet meg nem nézni, ennek megtekintése nélkül is elhagyhatjuk a műegyletet. Talán nagyon is helyes volt ezen eljárás, mert különösen a hölgyek között alig lesznek néhányan, akiknek a gyomra az ilyen képet elbírná. A kép csak nekünk új, különben pedig már 1878-ban készült és a bonczterem egy borzasztó jelenetét tárja ugyan elénk, de a benyomás, a melyet a szemlélőre gyakorol, élénk és hatalmas. A festő az anatómia tantermébe vezeti a szemlélőt, azaz directe a hullák bizonyos számához, melyek itt a bonczoló-asztalon, vagy pedig a nyílt koporsókban vannak elhelyezve. A kép szerint itélve, hajnali idő lehet; halavány fény hatol a magas szűk ablakokon keresztül a fehérre meszelt terembe, a mely távlatlanilag mesterileg megoldva van előttünk. Szintén érzi a szemlélő a mellén a súlyt, melyet a reggeli fény szürke színe és a pincze alakú helviség nedves levegője okoz.

A fal hosszában asztalok következnek egymásután hosszú sorban, ezeken fekszenek a tanulmánytárgyak, a halavány hullák, melyek mindegyikének lába hüvelykujjára van tekerve egy czédula, mely a hulla számát tartalmazza. Egészen elől egy gyermek fekszik, mellette egy nő hullája, melyet valószínűleg már bonczkés alá vettek; lepedővel van befedve. Ezután a hullák hosszú sora következik; a háttérben három ilyen hulla foglal helyet, melyek egyikét a szolgálk hanyagul vetették a másik kettőre. Ezen csoport nagyszerű összeállítású igazi mesteri tehetségre vall, s csak az a kár benne, hogy egy része a sötétben fekszik s nem egészen látható a csoportozat. Az előbb említett női hulla mellett egy férfi teste emelkedik a magasba; felébredt álmából

— az öngyilkos csak tetszalott volt, s erről neveztetett el az egész kép. Félelmesen emelkedik fel a bonczoló-asztalon, ijedten tekint maga körül, s megkapóan festett arca (németesen mondva: valódi *«Galgengesicht»*) azon érzelmet hordja magán, melyet egy ember ilyen környezetben kifejezni képes.

A munka — mint említettük — nem mindenki számára készült; mert undorító látványt tár elénk; de határozott realitási alapon készült művel állunk szembe, s az, a ki a művészetben a realizmus és idealismus közötti különbséget ismeri, kalapot fog emelni *Skarbina* e jeles alkotása előtt. A realizmus a való, az igaz kifejezése hű tolmácsa. *Skarbina* tanár a berlini akadémián és az ottani műipariskolában anatómiát tanít, s így könnyebb volt neki, mint másnak a realizmus értékét e téren érvényre juttatni. Munkája nem szép, sőt határozottan visszataszító, de ha e műben nem a szemnek tetsző szépe, hanem a festészeti műbecset tekintjük, akkor szívesen ismerjük el, hogy határozottan jó és nagyszerű: mert a realizmus legalább biztos célhoz, a természethez vezet. A festőnek természetesen nem okvetlen szüksége a legcsúnyább és legijesztőbb motívumokat választania; ha a realista szem előtt tartja, hogy csupán a szép képes a művészi fáradságot jutalmazni, akkor a csúnyát és borzasztót kerülni fogja. E tekintetben a jelen kép is tevéds tárgya, de mint műretek és mint a tehetség eredménye, rendkívüli alkotás, a mely mindenkiré mély benyomást gyakorol, aki csak megtekinti.

Ha azt tekintjük, hogy *Skarbina* az anatómia tanára és ő saját tapasztalatait és az ezen alkalmakkal szerzett benyomást törekedett vászonra vetni, akkor a legérdekesebb a dologban az, hogy nem annyira az anatómia sikeres visszaadása, mint inkább a sikerült távlat és a pszichológiai hatás köti le leginkább a szemlélő figyelmét.

A havi kiállítás többi képei közül leginkább egy családi-kép említendő még fel, de csupán azért, mert egy mester ecsetje alól került ki. Szerzője *Knaus* Lajos. A kép, ha mellé állítanók ugyan-ezen mester többi alkotásait, *«Az arany lakodalmat»*, *«Hamis játékosok»*-at stb., valóban mit sem ér. Nem értjük, hogy olyan nagy művész, mint *Knaus*, hogyan tud ilyen szolgálilag dolgozni? *Nigg* Hermann *«Medea»*-ja bár nem tud sokkal feljebb emelkedni a mindennapiasság niveauján, elárulja, hogy szerzője jobb munkát is tud készíteni. Nagyon szép munka *Zewy* Károlynak *«Betűt festő szerzetes»*-e, csak-hogy ez a terieur butorain l figyelmetlen volt a festő; a butorok nagyon modern stülük, a szerzetes maga pedig szintén azon Krisztust-festőkre emlékeztet, kik bécsi hordárokat választanak modellül s azok arczáról festik le a *«keleti»* typust. *Schramm*-nak a *«Padon ülő nő»*-je és *«Korcsmai jelenete»*, továbbá *Wichera* *«Női tanulmányfő»*-je és *«Serenade»*-ja jogosult érdeklődést keltenek, s *Makart* e szép tehetségű két tanítványa a legszebb reményekre jogosítanak.

NYÁRI SÁNDOR.

Pallas irodalmi és nyomdai részvényszerűségi nyomása.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érdemmel
kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und
andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitünő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghiresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű hurozott ↓ Fekete egyszerű hurozott
Barna kereszt-hurozott ↑ Fekete kereszt-hurozott

Egyedüli főraktárnk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia“ zongorateremben.

Zenetanárok lakcizimei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenéi t. váci-u. 14.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai
tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, damjanich-utca 6.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körút 17.
Rausch Károly, nemz. zenéi tan., Hunyady-
utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenéi tanár, nagy
korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdo-
nosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdady Béla, nemz. zenéi tanár, külső
dó-utca 49.

HARMONIUM ÉS ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.

ÉNEK.

Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igerics Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneaka-
démiai tanár asszony, múzeum-körút.
Schmidt József, Lipót-utca 19.

ZENESZERZÉS.

Breisach Izidor, váci-körút 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körút 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadé-
miai tanár, Kazinczy-utca 17.

HEGEDŰ.

Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenéi tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tüdő-ut. 19.
Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.
Herman Mariska, Múzeum-utca 11. sz., he-
gedű, zongora, cimbalom.

Ideai könyvpiacunknak kiállításában legdíszesebb,
tartalmában legérdekesebb jelensége: a

Székely Tündérország

BENEDEK ELEK-től.

A 18 ives művészi czimképpel ellátott kötet ára fűzve 3 forint
vászon kötésben 4 forint.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadóhivatala

Budapest, Gránátos-utca 6.

A „HARMONIA“

zongoratermében (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok
gyártmányai található raktáron:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely külö-
nösen arról nevezetes, hogy a
legtartósabb hangszereket ké-
szíti. Zongorái az egész világon
el vannak terjedve. S mindenütt
egyaránt kelendőseknek és ked-
veltségnek örvendenek. Birja a
legmagasabb kitüntéseket.

Zongorahangoló

lakcíme

megtudható a „Harmonia“
zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcsó közép minőségű tetsze-
tős zongorák.

ERHAR

világhírű zongorái.

Ezen hangszerek a zongoragyár-
tás remekei közé tartoznak. Tar-
tóságra utólérhetetlenek, ezen tu-
lajdonságnak köszönheti a gyár
nagy hírnevét.

Kaphatók:

Salon Stucz, diófa
fekete
kereszt-hurozott és egyszerű.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa,
Jó minőségű tartós zongorák:
Rövid salon, diófából
fekete
Arjegyzék küldetik díj nélkül.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az ügy-
nevezett „Diminutiv“ zongora,
legkisebb alak s mégis erős, tö-
mör hang. Bármilyen kicsi szo-
bában is elfér. Az egész zongora
1½ méter. Különféle érmek.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitünő zongora-
kat, melyek a „Harmonia“ zongora-
teremben folyton készletben tartatnak és
jutányos áron kaphatók.

Stahl Ferencz

Kitünő zongorákat készít,
melyek nagy kedveltségnek
örvendenek.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezeli a
hangolást, hanem mint volt zongora-
készítő a hangszerek javítását is ma-
gára vállalja.

HEITZMANN NANDOR

Jó minőségű tartós zongorák
Rövid salon diófából
„ „ fekete

POKORNY

zongoráit ajánlja a közönség
figyelmébe.

Nemcske József

zongorák. Tartós kitünő hang-
szerek. Különösen ajánlatosak
iskolák számára.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacairól.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlítására és felvirágztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

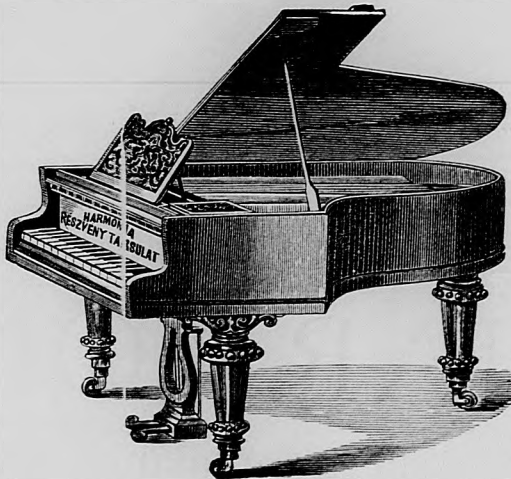
A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT“ megalapítá, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapesten Huszár-tuza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkaerőt szerződ-tetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogás-talan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállalatik.



Szalon stutz-zongora.

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobb szerű magyar műipar telep a konkurrenzia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel, — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hozatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK :

Fekete és barna szárnyzongorák (Concert-Flügel)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (Salon-Stutz)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 $\frac{1}{2}$ méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesíttetnek. Játszott zongorák ujjakkal becséréltetnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőriztetnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsal szolgál — becsérlés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.